

Rada
Unii Europejskiej

Bruksela, 23 marca 2022 r.
(OR. en)

7426/22

AGRI 111
ENV 255
AGRIFIN 33
AGRIORG 35
SOC 180
COH 23
ALIM 2
COHAFA 36
DEVGEN 54

PISMO PRZEWODNIE

Od:	Sekretarz generalna Komisji Europejskiej (podpisała dyrektor Martine DEPREZ)
Data otrzymania:	23 marca 2022 r.
Do:	Jeppe TRANHOLM-MIKKELSEN, sekretarz generalny Rady Unii Europejskiej

Nr dok. Kom.:	COM(2022) 133 final
Dotyczy:	KOMUNIKAT KOMISJI Zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego i zwiększenie odporności systemów żywnościowych

Delegacje otrzymują w załączeniu dokument COM(2022) 133 final.

Zał.: COM(2022) 133 final

Bruksela, dnia 23.3.2022 r.
COM(2022) 133 final

**KOMUNIKAT KOMISJI DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, RADY
EUROPEJSKIEJ, RADY, EUROPEJSKIEGO KOMITETU EKONOMICZNO-
SPOŁECZNEGO I KOMITETU REGIONÓW**

**Zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego i zwiększenie odporności systemów
żywnościowych**

1. WPROWADZENIE

Niesprowokowana rosyjska inwazja na Ukrainę jeszcze bardziej zdestabilizowała i tak już niestabilne rynki rolne. Pandemia COVID-19 i zmiana klimatu wywierają presję na rolnictwo na całym świecie. W najnowszym sprawozdaniu Międzyrządowego Zespołu ds. Zmian Klimatu (IPCC) przedstawiono, w jaki sposób zagrożenia dla bezpieczeństwa żywnościowego i żywienia związane z suszami, powodzią i falami upałów, a także podnoszeniem się poziomu mórz i oceanów już się urzeczywistniają i mają wzrastać ze względu na globalne ocieplenie i dotyczyć zwłaszcza regionów będących w najtrudniejszej sytuacji¹.

Już przed inwazją na rynkach towarowych odnotowano znaczny wzrost cen, który rynki rolne odczuły w postaci wzrostu kosztów energii i nawozów, a w konsekwencji – wzrostu cen produktów rolnych. Ceny żywności w UE wzrosły o 5,6 % w porównaniu z lutym ubiegłego roku.

Zaopatrzenie w żywność w UE nie jest obecnie zagrożone. UE jest w dużej mierze samowystarczalna, jeżeli chodzi o kluczowe produkty rolne, ponieważ jest głównym eksporterem pszenicy i jęczmienia i jest w stanie w znacznym stopniu zaspokoić swoje zapotrzebowanie na inne podstawowe produkty, takie jak kukurydza czy cukier. Unia jest również w dużym stopniu samowystarczalna pod względem produktów pochodzenia zwierzęcego, w tym przetworów mlecznych i mięsa, z istotnym wyjątkiem żywności pochodzenia morskiego.

Inwazja na Ukrainę i światowy skok cen towarów powodują jednak wzrost cen na rynkach produktów rolnych i żywności pochodzenia morskiego, a także **eksponują słabości naszego systemu żywnościowego**: nasze uzależnienie od importu m.in. energii, nawozów i pasz. Sytuacja ta powoduje zwiększenie kosztów ponoszonych przez producentów i wpływa na cenę żywności, **co budzi obawy** co do siły nabywczej **konsumentów** oraz dochodów **producentów**.

Poważne zaniepokojenie dotyczące światowego bezpieczeństwa żywnościowego budzą również zakłócenia w handlu wynikające z krótkoterminowych skutków wojny i niepewności co do jej przebiegu w dłuższej perspektywie. W oblężonych ukraińskich miastach mieszkańcy doświadczają dramatycznych niedoborów żywności. Praktycznie zatrzymane zostały istotne przepływy handlowe zbóż i nasion oleistych z Morza Czarnego.

Wojna w Ukrainie radykalnie zmieniła oczekiwania rynkowe, wpływając na ceny wszystkich towarów, w tym podstawowych produktów rolno-spożywczych. **Obawy związane z bezpieczeństwem żywnościowym** skupiają się przede wszystkim na światowym **rynku pszenicy**. Od rozpoczęcia inwazji ceny na rynkach terminowych pszenicy wzrosły o 70 %. Globalna produkcja pszenicy jest zagrożona zarówno szokiem podażowym wynikającym z wielkości udziału Ukrainy i Rosji w rynkach pszenicy, jak i szokiem spowodowanym kosztami nakładów – zwłaszcza gazu ziemnego, nawozów

¹ [Climate Change 2022: Impacts, Adaptation and Vulnerability | Climate Change 2022: Impacts, Adaptation and Vulnerability \(ipcc.ch\)](#) [Zmiana klimatu 2022: skutki, adaptacja i podatność].

azotowych i tlenu. Aby zaspokoić światowe zapotrzebowanie na żywność w bieżącym i kolejnym sezonie, potrzeba do 25 mln dodatkowych ton pszenicy².

Teraz, bardziej niż kiedykolwiek, jest **czas, by okazać solidarność**. W niniejszym komunikacie przedstawiono odpowiedź Komisji na zawarte w deklaracji wersalskiej z 10 i 11 marca 2022 r. wezwanie Rady Europejskiej, aby przedstawić możliwości rozwiązania problemu rosnących cen żywności i światowego bezpieczeństwa żywnościowego. Opiera się on na ocenie sytuacji (załącznik 1) i czerpie z wizji sprawiedliwego, zdrowego i przyjaznego dla środowiska systemu żywnościowego określonego w Europejskim Zielonym Ładzie i strategii „Od pola do stołu”. Określono w nim **krótkoterminowe środki wsparcia na rzecz bezpieczeństwa żywnościowego i rolnictwa** w Ukrainie, światowego bezpieczeństwa żywnościowego, a także producentów i konsumentów w UE. Wezwano również do wyeliminowania niedociągnięć, które uwidoczniły się w miarę rozwoju kryzysu, tak aby **ułatwić przejście na zrównoważone, odporne i sprawiedliwe systemy żywnościowe** w UE i na świecie.

2. ŚWIATOWE BEZPIECZEŃSTWO ŻYWNOŚCIOWE

Rosyjska inwazja na Ukrainę może mieć poważne konsekwencje dla światowego bezpieczeństwa żywnościowego, w Ukrainie, ale również w wielu krajach dotkniętych niedoborem żywności w Afryce (w tym w Afryce Subsaharyjskiej), na Bliskim Wschodzie i Bałkanach Zachodnich. Wraz z rosnącymi cenami żywności prawdopodobnie zwiększy się ubóstwo i niestabilność w tych krajach.

Bezpieczeństwo żywnościowe w ogarniętej wojną Ukrainie budzi ogromne obawy, zwłaszcza że wydaje się, że Rosja celowo namierza i niszczy miejsca magazynowania i zapasy żywności. Według szacunków podanych w apelu ONZ w Ukrainie problem ten dotknie nawet 18 mln osób, w tym do 6,7 mln osób, które zostaną wewnętrznie przesiedlone. Niedobory żywności w miastach oraz miliony uchodźców i wysiedleńców **powodują konieczność pilnej pomocy żywnościowej dla Ukrainy**. Podmioty udzielające pomocy humanitarnej, takie jak Światowy Program Żywnościowy, zapewniają wsparcie żywnościowe i zwiększają skalę swoich działań. UE mobilizuje pomoc za pośrednictwem zarówno mechanizmów ochrony ludności, jak i pomocy humanitarnej. Pomoc humanitarna UE, którą już uruchomiono, wynosi 93 mln EUR dla Ukrainy i Mołdawii i obejmuje wsparcie żywnościowe oraz środki na zaspokojenie podstawowych potrzeb.

Na **tegoroczne zbiory w Ukrainie**, nazywanej spichlerzem Europy, **w znacznym stopniu wpłyną działania wojenne i ogólna dezorganizacja**. Aby prowadzić produkcję, ukraińscy rolnicy potrzebują nasion, oleju napędowego, nawozów i środków ochrony roślin. Komisja wspiera Ukrainę w opracowaniu i wdrożeniu krótko- i średnioterminowej strategii bezpieczeństwa żywnościowego, aby w miarę możliwości czynniki produkcji docierały do gospodarstw oraz aby utrzymana została infrastruktura transportowa i magazynowa, dzięki której Ukraina może wyżywić swoich obywateli i następnie odzyskać swoje rynki eksportowe. Komisja współpracuje z Organizacją Narodów Zjednoczonych ds. Wyżywienia i Rolnictwa (FAO) na terenie zachodniej

² Szacuje się, że do końca czerwca 2022 r. uniemożliwiony będzie wywóz z Ukrainy około 5 mln ton tego zboża. Ponadto w roku gospodarczym 2022/2023 może nie dojść do oczekiwanego wywozu kolejnych 20 mln ton ukraińskiej pszenicy. W danych tych nie uwzględniono skutków inwazji dla rosyjskiego wywozu pszenicy.

Ukrainy, w celu wspierania małych gospodarstw rolnych i zabezpieczenia produkcji rolnej. Ponadto na wniosek ukraińskich organów ds. rolnictwa Komisja zapewni utrzymanie i ułatwienie dostępu do unijnych rynków w sposób elastyczny, zarówno jeśli chodzi o przywóz na rynki ukraińskie, jak i wywóz z tych rynków. Ukraiński rząd planuje finansować odsetki od pożyczek dla rolników w ramach programu o wartości 25 mld hrywien (760 mln EUR) w ramach pakietu nowych środków mających na celu złagodzenie wstrząsu gospodarczego związanego z wojną. Ponadto unijne organizacje rolnicze udzielają pomocy i wsparcia ukraińskim rolnikom.

Wojna ma bezpośredni wpływ na światowe dostawy żywności (zwłaszcza pszenicy, kukurydzy, jęczmienia i oleju słonecznikowego) oraz na ceny nawozów, a także na ceny energii. Obecne podwyżki cen pogarszają i tak już trudną sytuację społeczno-gospodarczą spowodowaną pandemią COVID-19, suszami i innymi konfliktami. **We wrześniu 2021 r. ponad 161 mln osób w 42 krajach było poważnie dotkniętych brakiem bezpieczeństwa żywnościowego.** Prawie jedna trzecia ludzkości nie ma dostępu do odpowiedniej żywności, a koszty zdrowej diety są poza zasięgiem około 3 mld osób. Istnieje ryzyko, że liczby te będą dalej rosły i dlatego coraz trudniej będzie osiągnąć cele zrównoważonego rozwoju do 2030 r. Według wstępnej analizy FAO liczba osób niedożywionych na całym świecie ma wzrosnąć o co najmniej 7,6 mln osób (scenariusz umiarkowanego wstrząsu), a maksymalnie o 13,1 mln osób (scenariusz poważnego wstrząsu).

W przypadku wielu krajów o niskim dochodzie, a nawet krajów o średnio-niskim dochodzie, sytuacja ta pociąga za sobą **wzrost rachunku za import (żywności)** w momencie, gdy dług wzrósł, a kursy walutowe znajdują się pod presją. Kraje importujące znaczną część swojej żywności, a zwłaszcza pszenicę – ważny towar pierwszej potrzeby – z Rosji i Ukrainy (np. w Afryce, na Bliskim Wschodzie i Bałkanach Zachodnich) odczuwają poważne skutki i mogą doświadczać rosnących napięć prowadzących do niepokoju społecznych, radykalizacji i niestabilności. Kraje zależne od importu nawozów na potrzeby znacznej części ich produkcji rolnej, w niektórych przypadkach również zależne od importu pszenicy, będą musiały ponosić rosnące koszty, które mogą stać się niemożliwe do udźwignięcia, przez co powstanie błędne koło poważnie zagrażające produkcji żywności w kilku kolejnych zbiorach.

Zarówno potrzeby humanitarne, jak i koszty prawdopodobnie wzrosną, co stworzy dodatkową presję dla pomocy humanitarnej. Na przykład Światowy Program Żywnościowy szacuje, że jego koszty operacyjne wzrosną o 26,1 mln EUR miesięcznie w porównaniu z obecnymi poziomami ze względu na połączony wpływ podwyżek cen żywności i paliw. W porównaniu z poziomami sprzed pandemii takie dodatkowe koszty wynoszą 63,8 mln EUR miesięcznie.

UE, jako jeden z głównych podmiotów humanitarnych i rozwojowych w dziedzinie bezpieczeństwa żywnościowego i żywieniowego, udziela znacznego wsparcia finansowego i politycznego. Od 2015 r. UE wydaje co najmniej 350 mln EUR rocznie na humanitarne wsparcie żywnościowe. Ponadto w latach 2014–2020 **UE przeznaczyła ponad 10 mld EUR na współpracę na rzecz rozwoju w celu poprawy bezpieczeństwa żywnościowego dla najuboższych i najwrażliwszych grup społecznych, na pomoc w wyeliminowaniu głodu i na skuteczniejsze przeciwdziałanie wszelkim formom niedożywienia.** W latach 2021–2024 UE zobowiązała się przeznaczyć co najmniej 2,5 mld EUR (1,4 mld EUR na rozwój i 1,1 mld EUR na pomoc humanitarną) na potrzeby współpracy międzynarodowej ukierunkowanej na kwestię żywnościową. W ramach programu współpracy międzynarodowej na lata 2021–2027 UE będzie wspierać systemy żywnościowe w około 70 krajach partnerskich.

Asymetryczny skok cen kontraktów terminowych futures od czasu rosyjskiej inwazji na Ukrainę **pokazuje**, że to głównie na **rynku pszenicy** skupiają się **problemy związane z bezpieczeństwem żywnościowym** na świecie. Z **geostrategicznego punktu widzenia zasadnicze znaczenie** ma to, by UE przyczyniła się do wypełnienia luki produkcyjnej w celu rozwiązania problemu spodziewanego światowego niedoboru **pszenicy**. **UE jest nie tylko dużym eksporterem netto pszenicy, ale także uzyskuje jedne z najwyższych plonów tego zboża na świecie**³. Od lata ubiegłego roku UE wyeksportowała 19 mln ton pszenicy, a do końca czerwca oczekuje się dodatkowych 13 mln ton. Ilość ta może nieznacznie wzrosnąć w odpowiedzi na wysokie ceny zachęcające do sprzedaży eksportowej. Perspektywy zbiorów pszenicy ozimej w UE w 2022 r. są dobre, ponieważ powierzchnia upraw wzrosła o 1 % w porównaniu z ubiegłym rokiem, a uprawy nie ucierpiały z powodu niekorzystnych warunków pogodowych w okresie zimowym w państwach członkowskich będących głównymi producentami.

W **perspektywie krótkoterminowej** Komisja regularnie śledzi i analizuje ceny żywności i brak bezpieczeństwa żywnościowego, aby w miarę możliwości koordynować swoje działania z innymi podmiotami globalnymi, m.in. pod względem poziomów zapasów na szczeblu krajowym i regionalnym w oparciu o system informacji o rynkach rolnych (AMIS). Monitoruje zapotrzebowanie na towary, w przypadku których poziom zapasów na świecie jest niski, aby zapewnić odpowiednie sygnały rynkowe dla pobudzenia produkcji z wykorzystaniem zrównoważonych praktyk. **Należy zwiększyć pomoc humanitarną** dla krajów borykających się z niedoborami żywności, a także krajów dotkniętych konfliktami w Afryce Północnej i na Bliskim Wschodzie, w Azji i Afryce Subsaharyjskiej. W stosownych przypadkach podejście do pomocy powinno opierać się na powiązaniu pomocy humanitarnej, rozwojowej i pokojowej, a działalność Globalnej Sieci na rzecz Przeciwdziałania Kryzysom Żywnościowym powinna zostać rozszerzona na szczebel krajowy i lokalny. Ponadto na pierwszym Europejskim Forum Humanitarnym (21–23 marca 2022 r.) wystosowano wezwanie do działania na rzecz **współpracy jako Drużyna Europy w celu przezwyciężenia światowego kryzysu humanitarnego w zakresie bezpieczeństwa żywnościowego**. Wykorzystując swoje wspólne działania, UE i jej państwa członkowskie mogą razem zwiększyć pomoc humanitarną na rzecz pomocy doraźnej i odbudowy.

Proponowany **unijny program wsparcia w sytuacjach nadzwyczajnych** na rzecz Ukrainy (330 mln EUR) ma przyczynić się do złagodzenia cierpień ludności ukraińskiej spowodowanych rosyjską inwazją poprzez zapewnienie dostępu do podstawowych towarów i usług oraz ochrony. Działanie to przyczyni się również do zwiększenia odporności kraju i niepodatności na zagrożenia hybrydowe dzięki zwiększeniu zdolności rządu, podmiotów gospodarczych, mediów i społeczeństwa obywatelskiego do przetrwania kryzysu oraz do odbudowy kraju. Nacisk będzie położony również na odbudowę małej infrastruktury cywilnej i jej planowanie strategiczne, a także na bezpieczeństwo energetyczne.

Można to uzupełnić, zapewniając wsparcie makroekonomiczne, w przypadku gdy spełnione są wymogi kwalifikowalności, przeznaczone na środki łagodzące mające na celu wsparcie grup najbardziej dotkniętych podwyżkami cen (żywności) oraz opracowując mechanizmy ochrony socjalnej. **UE może również nadal włączać ulgę w spłacie zadłużenia do szerszego dialogu politycznego oraz strategii i działań w zakresie finansowania w celu podtrzymania ekologicznej odbudowy gospodarki.**

³ Plony pszenicy w UE sięgają średnio 5,3 t/ha w porównaniu z 4,3 t/ha w Ukrainie i poniżej lub blisko 3 t/ha w innych częściach świata.

Należy wprowadzić mechanizmy wyprzedzające, aby zapobiec przyszłym wstrząsom przed ich wystąpieniem i ograniczyć ich wpływ, gdy już do nich dojdzie, zamiast reagować na ich konsekwencje.

Ponadto UE będzie nadal zdecydowanie opowiadać się, m.in. na forach międzynarodowych, za **unikaniem ograniczeń wywozowych i zakazów wywozu żywności**, ponieważ skutki takiego podejścia okazywały się w przeszłości katastrofalne, co uwidocznił w różnych częściach świata kryzys z lat 2007–2008. Zasadnicze znaczenie będzie miała koordynacja WTO. Aby zwiększyć odporność, zachęca się państwa importujące do większej dywersyfikacji źródeł dostaw żywności. Ponadto kluczowe znaczenie dla światowego bezpieczeństwa żywnościowego mają dobrze funkcjonujące globalne łańcuchy dostaw i logistyka.

W **perspektywie średnioterminowej** UE będzie nadal wspierać państwa w transformacji w kierunku odpornych i zrównoważonych systemów rolnych i systemów produkcji żywności pochodzenia wodnego. Obejmuje to wsparcie analityczne i polityczne, opracowane w następstwie szczytu ONZ w sprawie systemów żywnościowych w 2021 r. i szczytu w sprawie żywienia na rzecz wzrostu. W tym kontekście UE zacieśni współpracę międzynarodową w zakresie badań naukowych i innowacji w dziedzinie żywności, w tym odegra wiodącą rolę w Grupie Konsultacyjnej ds. Międzynarodowych Badań Rolniczych (CGIAR), ze szczególnym uwzględnieniem przystosowania się do zmiany klimatu i łagodzenia jej skutków oraz zrównoważonego zarządzania zasobami naturalnymi i ich ochrony, stosowania podejść takich jak: agroekologia, gospodarowanie krajobrazem i agroleśnictwo, a także dywersyfikacji przepływów handlowych i systemów produkcji oraz ograniczania strat i marnotrawienia żywności. Ponadto UE zacieśni współpracę międzynarodową w zakresie żywienia i zdrowego odżywiania, m.in. poprzez pomoc humanitarną, a także w zakresie odpornych i sprzyjających włączeniu społecznemu łańcuchów wartości. W przypadku Afryki podstawę wzmocnionej współpracy stanowi program działań na rzecz transformacji obszarów wiejskich Unia Afrykańska–UE uzgodniony w 2019 r.

UE jest gotowa określić, we współpracy z organizacjami międzynarodowymi i w kontekście trwającego procesu G-7, zapotrzebowanie państw importerów żywności netto oraz, w razie potrzeby, reagować za pomocą ukierunkowanego, dopasowanego wsparcia dla krajowych programów działań (dostosowanych na przykład do krajowych ścieżek określonych w związku ze szczytem w sprawie systemów żywnościowych i planów w ramach Kompleksowego programu rozwoju rolnictwa w Afryce (CAADP)).

UE aktywnie mobilizuje społeczność międzynarodową do pilnego zwiększenia działań wielostronnych wykraczających poza pomoc humanitarną. Polega to np. na zapewnieniu, aby organy ONZ posiadające mandaty istotne z punktu widzenia bezpieczeństwa żywnościowego były w stanie podjąć niezbędne działania. Na przykład bezpieczeństwo żywnościowe ma zasadnicze znaczenie dla mandatu FAO. Organizacja ta ma do odegrania kluczową rolę w analizie i eliminowaniu wpływu rosyjskiej inwazji na Ukrainę na międzynarodowe systemy żywnościowe oraz w zapobieganiu dalszemu pogarszaniu się sytuacji, ze szczególnym naciskiem na ochronę osób znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji. UE pracuje również nad tym, by bezpieczeństwo żywnościowe było elementem działań całego systemu ONZ, w tym Rady Bezpieczeństwa ONZ i Zgromadzenia Ogólnego, na rzecz przywrócenia międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa.

Działania, które proponuje Komisja i do których zachęca państwa członkowskie:

- okazanie solidarności z Ukrainą poprzez udzielanie **pomocy żywnościowej, pomocy humanitarnej i wsparcia dla ukraińskiego sektora rolnictwa i rybołówstwa** w ścisłej współpracy z partnerami międzynarodowymi;
- **dalsze uwzględnianie ulgi w spłacie zadłużenia w szerszym dialogu politycznym oraz strategiach i działaniach w zakresie finansowania w celu podtrzymania ekologicznej odbudowy gospodarki;**
- zapewnienie regularnych działań następczych i analiz dotyczących cen żywności i braku bezpieczeństwa żywnościowego, które powinny być skoordynowane z innymi podmiotami globalnymi, m.in. pod względem poziomów zapasów na szczeblu krajowym i regionalnym, oraz udostępnianie zapasów krajom potrzebującym;
- dalsze wspieranie państw w transformacji w kierunku odpornych i zrównoważonych systemów rolnych i systemów produkcji żywności pochodzenia wodnego;
- zwiększenie **pomocy humanitarnej dla regionów i grup ludności najbardziej dotkniętych brakiem bezpieczeństwa żywnościowego;**
- **rozważenie wsparcia makroekonomicznego dla odnotowujących deficyt żywności krajów rozwijających się o niskim dochodzie**, w przypadku gdy spełnione są wymogi kwalifikowalności, przeznaczonego na środki łagodzące mające na celu wsparcie grup najsilniej dotkniętych podwyżkami cen (żywności);
- opowiadanie się, m.in. na forach międzynarodowych, przeciwko **ograniczeniom wywozowym i zakazom wywozu żywności** oraz popieranie dobrze funkcjonującego **jednolitego rynku**.

3. BEZPIECZEŃSTWO ŻYWNOSCIOWE W UE

3.1. Dostępność i przystępność cenowa żywności

W UE **dostępność żywności nie jest zagrożona**, natomiast **przystępność cenowa żywności** dla osób o niskich dochodach – już tak.

UE jest w dużej mierze samowystarczalna, jeśli chodzi o wiele produktów rolnych i jest eksporterem netto pszenicy. Unia jest jednak znaczącym importerem netto konkretnych produktów, których (szybkie) zastąpienie może być trudne, takich jak białko paszowe, olej słonecznikowy czy żywność pochodzenia morskiego. Nie ma ryzyka powszechnego niedoboru dla konsumentów. Chociaż stabilne dostawy żywności w UE nie są zagrożone, słabości te, wraz ze wzrostem kosztów nakładów w łańcuchu dostaw żywności, jeszcze bardziej windują ceny żywności. Jeżeli znacznie wyższe koszty produkcji na poziomie gospodarstwa nie zostaną zrekompensowane wyższymi cenami, może to mieć wpływ na pewność dostaw.

W tym kontekście Komisja ustanowiła niedawno nowy **europejski mechanizm gotowości i reagowania na kryzysy związane z bezpieczeństwem żywnościowym (EFSCM)⁴**, którego celem jest usprawnienie działań koordynacyjnych podejmowanych

⁴ COM(2021) 689 z 12.11.2021 „Plan awaryjny na rzecz zapewnienia zaopatrzenia w żywność i bezpieczeństwa żywnościowego w czasach kryzysu”.

przez administracje europejskie i krajowe, a także odpowiednie państwa spoza UE i zainteresowane podmioty prywatne w celu zapewnienia dostaw żywności i bezpieczeństwa żywnościowego w czasach kryzysu. W ramach tego mechanizmu, który zaczął działać w dniu 9 marca 2022 r., przeprowadzona zostanie **szczegółowa analiza zagrożeń i słabości unijnego łańcucha dostaw żywności**, po której określone zostaną zalecenia i odpowiednie środki łagodzące.

Dobrze funkcjonujący **jednolity rynek jest fundamentem bezpieczeństwa żywnościowego i bezpieczeństwa żywności w UE, również w obecnym kryzysie**. Nasze łańcuchy dostaw są współzależne, a wszelkie nieuzasadnione ograniczenia na jednolitym rynku mogą mieć niezamierzone konsekwencje, które mogą zagrozić dostawom bezpiecznej żywności. Komisja zdecydowanie sprzeciwia się środkom państw członkowskich uniemożliwiającym wywóz w celu ochrony krajowych dostaw żywności. Takie **działania zakłócające handel są a priori niezgodne z jednolitym rynkiem i w ostatecznym rozrachunku będą miały negatywny wpływ na bezpieczeństwo żywnościowe**. Ważne jest, aby państwa członkowskie koordynowały środki w celu poprawy przepływów handlowych i sprowadzania towarów i żywności tam, gdzie są one najbardziej potrzebne. Ustanowienie **instrumentu nadzwyczajnego jednolitego rynku** jeszcze bardziej wzmocni gotowość i zdolności koordynacyjne Unii oraz zmniejszy ryzyko nieuzasadnionych ograniczeń. Komisja i państwa członkowskie **monitorują bezpośrednio inwestycje zagraniczne (BIZ)** w ramach rozporządzenia (UE) 2019/452, na podstawie którego mogą rozważyć potencjalny wpływ BIZ na dostawy kluczowych czynników produkcji, a także na bezpieczeństwo żywnościowe. Nowe przypadki będą przedmiotem dogłębnej oceny pod kątem ich ewentualnego wpływu na zaopatrzenie w żywność i jej ceny.

Szczególną uwagę należy zwrócić na grupy znajdujące się w najtrudniejszej sytuacji, w tym uchodźców z Ukrainy, a także osoby o niskich dochodach, które już są dotknięte wysokimi cenami energii i nadal odczuwają bolesne skutki wstrząsu społeczno-gospodarczego spowodowanego pandemią COVID-19. Badania wykazały, że po podwyżce cen żywności w 2008 r. gospodarstwa domowe kupowały średnio mniej owoców i warzyw oraz przestawiły się na tańszą żywność, która zazwyczaj jest wysokokaloryczna i uboga w składniki odżywcze (czyli ma niewiele witamin, składników mineralnych i błonnika pokarmowego, które są niezbędne do zachowania zdrowia).

W **kontekście rosnących cen żywności** środki z zakresu polityki społecznej są ważne zarówno dla ochrony obywateli znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji przed brakiem bezpieczeństwa żywnościowego, jak i dla zapewnienia, by wszystkim było stać na wystarczającą ilość zdrowej i bogatej w składniki odżywcze żywności – zwłaszcza grupy szczególnie wrażliwe, takie jak rodziny z dziećmi, osoby starsze i osoby o niskich dochodach. Środki te muszą zostać uwzględnione w zintegrowanym podejściu, tak aby eliminować pierwotne przyczyny ubóstwa i wykluczenia społecznego. Ponadto europejska gwarancja dla dzieci zawiera wytyczne dla państw członkowskich w celu zagwarantowania potrzebującym dzieciom łatwego dostępu do wystarczającego i zdrowego żywienia, w tym co najmniej jednego bezpłatnego zdrowego posiłku w każdym dniu zajęć szkolnych.

Państwa członkowskie mogą korzystać z unijnych funduszy takich jak Europejski Fundusz Pomocy Najbardziej Potrzebującym (FEAD), który wspiera działania państw UE mające na celu zapewnienie osobom najbardziej potrzebującym żywności lub podstawowej pomocy materialnej i dociera do ponad 15 mln osób z pomocą żywnościową. Państwa członkowskie mogą uzupełnić swoje zasoby poprzez

uruchomienie wsparcia na rzecz odbudowy służącej spójności oraz terytoriom Europy (REACT-EU) oraz mogą jak najlepiej wykorzystać dodatkową elastyczność swoich programów FEAD, przewidzianą w niedawno zaproponowanym przez Komisję działaniu w ramach polityki spójności na rzecz uchodźców w Europie (CARE).

Aby złagodzić wpływ wysokich cen żywności na osoby znajdujące się w najtrudniejszej sytuacji, państwa członkowskie mogą wprowadzić **obniżone stawki podatku od wartości dodanej** i zachęcać podmioty gospodarcze do obniżania cen dla konsumentów. W grudniu 2021 r. Rada uzgodniła reformę stawek VAT na szczeblu UE, która umożliwia państwom członkowskim dalsze obniżanie stawek do 0 % na niektóre towary i usługi zaspokajające podstawowe potrzeby, w szczególności żywność. Państwa członkowskie mogą już korzystać z tej możliwości, a także dokonywać transferów ryczałtowych na rzecz gospodarstw domowych, co stanowi efektywne i skuteczne rozwiązanie problemu przystępności cenowej.

3.2. Stabilizacja unijnych rynków rolnych i wspieranie producentów

Dynamika rynku wpływa na wybory dokonywane przez producentów. Aby zmniejszyć presję związaną z wysokimi cenami, krótkoterminowe korekty mogłyby zmniejszyć popyt na paliwa i pasze oraz zwiększyć podaż poprzez zachęcanie do zwiększenia wysiewu pszenicy jarej. Rolnicy coraz częściej stosują zrównoważone praktyki, które powinny być przedmiotem kolejnych zachęt.

Wspólna polityka rolna (WPR) i wspólna polityka rybołówstwa (WPRyb) przewidują szereg środków, w tym **zabezpieczenie cen** i możliwość zastosowania **środków wyjątkowych**. Środki te można wprowadzić w celu zapewnienia stabilności rynków i uwzględnienia wyjątkowych okoliczności. Ukierunkowane wsparcie dla producentów borykających się ze wzrostem kosztów nakładów jest konieczne, ale nie powinno zagrażać długoterminowym celom dotyczącym bardziej odpornego i zrównoważonego systemu żywnościowego.

Komisja **uważnie monitoruje obecną sytuację**, korzystając z narzędzi wywiadu rynkowego opracowanych od 2008 r.⁵ Aby lepiej monitorować poziom zapasów w obecnych warunkach wysokich cen i postrzeganej niepewności dostaw, Komisja proponuje, aby państwa członkowskie **przekazywały miesięczne dane na temat prywatnych zapasów** podstawowych produktów żywnościowych i paszowych, tak by móc w odpowiednim momencie przedstawić dokładny obraz ich dostępności.

W świetle obecnej wyjątkowej sytuacji Komisja zaproponowała **pakiet wsparcia w wysokości 500 mln EUR**, obejmujący m.in. wykorzystanie rezerwy kryzysowej, w celu wsparcia producentów najbardziej dotkniętych poważnymi skutkami wojny w Ukrainie. Na tej podstawie państwa członkowskie mogłyby zapewnić rolnikom wsparcie finansowe, aby przyczynić się do światowego bezpieczeństwa żywnościowego lub zaradzić zakłóceniom na rynku spowodowanym zwiększonymi kosztami nakładów lub ograniczeniami w handlu. Wsparcie dla rolników stosujących zrównoważone

⁵ Unijne obserwatoria rynku rolno-spożywczego: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/farming/facts-and-figures/markets/overviews/market-observatories_pl. Europejskie Centrum Monitorowania Rynku Produktów Rybołówstwa i Akwakultury (EUMOFA): <https://www.eumofa.eu/> Krótkoterminowe perspektywy rynkowe dla produktów rolnych, kolejne wydanie zaplanowane na 4 kwietnia 2022 r.: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/farming/facts-and-figures/markets/outlook/short-term_en#arablecrops

praktyki powinny być traktowane priorytetowo, przy jednoczesnym zapewnieniu, aby środki były skierowane do sektorów i rolników najbardziej dotkniętych kryzysem. Aby sprostać ewentualnym wyzwaniom związanym z przepływami pieniężnymi jesienią, Komisja umożliwi państwom członkowskim wypłacanie rolnikom **zwiększonych zaliczek w ramach płatności bezpośrednich** oraz środków obszarowych i działań związanych ze zwierzętami w ramach rozwoju obszarów wiejskich od dnia 16 października 2022 r.

Reakcja UE w zakresie podaży jest ograniczona dostępnością żyznych gruntów. Aby zwiększyć zdolności produkcyjne UE, Komisja przyjęła dziś akt wykonawczy, aby wyjątkowo i tymczasowo zezwolić państwom członkowskim **na odstępstwo od niektórych obowiązków w zakresie zazieleniania**. W szczególności mogą one zezwalać na **produkcję wszelkich upraw przeznaczonych do celów spożywczych lub paszowych** na gruntach ugorowanych, które stanowią część obszarów proekologicznych w 2022 r., przy jednoczesnym utrzymaniu pełnego poziomu płatności z tytułu zazieleniania. Ta tymczasowa elastyczność umożliwi rolnikom dostosowanie i rozszerzenie tegorocznych planów upraw.

Komisja wspiera państwa członkowskie w korzystaniu z możliwości **obniżania udziału biopaliw w mieszankach**, co mogłoby doprowadzić do zmniejszenia powierzchni gruntów rolnych w UE wykorzystywanych do uprawy surowców do produkcji biopaliw, a tym samym zmniejszyć presję na rynki towarów spożywczych i paszowych.

Jeżeli chodzi o podmioty sektora rybołówstwa, Komisja rozważa uruchomienie mechanizmu kryzysowego EFMRA⁶, który został opracowany na wypadek wyjątkowych zdarzeń powodujących poważne zakłócenia na rynkach. Umożliwia on państwom członkowskim przyznawanie rekompensat podmiotom gospodarczym za utracone dochody i straty gospodarcze oraz uznanym organizacjom i stowarzyszeniom producentów, które przechowują produkty rybołówstwa⁷.

Aby umożliwić państwom członkowskim zaradzenie poważnym zakłóceniom w gospodarce spowodowanym wojną w Ukrainie, w dniu 23 marca 2022 r. Komisja przyjęła nowe, odrębne **tymczasowe ramy kryzysowe**. Ramy te umożliwiają udzielanie wsparcia przedsiębiorstwom bezpośrednio lub pośrednio dotkniętym kryzysem, w tym rolnikom i rybakom, w formie wsparcia płynności oraz pomocy na pokrycie zwiększonych kosztów gazu i energii elektrycznej. Umożliwiają one pomoc, w tym dotacje bezpośrednie, producentom dotkniętym kryzysem (takim jak producenci dotknięci znacznym wzrostem kosztów nakładów, w szczególności pasz i nawozów), a także pomoc dla przedsiębiorstw energochłonnych (takich jak producenci nawozów i przemysł przetwórczy).

W perspektywie krótkoterminowej obawy budzi również **dostępność paszy**. Hodowcy zwierząt gospodarskich i akwakultury już teraz szukają alternatywnych źródeł zaopatrzenia, aby zastąpić dostawy utracone w wyniku wojny. Niektóre państwa członkowskie postanowiły skorzystać z elastyczności dostępnej w prawodawstwie UE⁸,

⁶ Europejski Fundusz Morski, Rybacki i Akwakultury (EFMRA) na podstawie art. 26 ust. 2 rozporządzenia (UE) 2021/1139.

⁷ Zgodnie z mechanizmem składowania określonym w art. 30 i 31 rozporządzenia (UE) nr 1379/2013 w sprawie wspólnej organizacji rynków produktów rybołówstwa i akwakultury.

⁸ Rozporządzenie (WE) nr 396/2005 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 lutego 2005 r. w sprawie najwyższych dopuszczalnych poziomów pozostałości pestycydów w żywności i paszy pochodzenia roślinnego i zwierzęcego oraz na ich powierzchni, zmieniające dyrektywę Rady 91/414/EWG.

w drodze wyjątku i tymczasowo, w odniesieniu do przywozu w należycie uzasadnionych przypadkach, które nie zagrażają bezpieczeństwu żywności i zdrowiu konsumentów. Komisja monitoruje takie środki krajowe. Ponadto w celu wsparcia rynku wieprzowiny stosuje się działania osłonowe na rynku z uwagi na szczególne trudności, z jakimi boryka się ten sektor.

Wysokie ceny nawozów zachęcają do bardziej wydajnego stosowania i pobudzają innowacje w stosowaniu bardziej zrównoważonych alternatyw, przyczyniając się do realizacji celu strategii „Od pola do stołu”, jakim jest ograniczenie strat składników pokarmowych o 50 % do 2030 r. Na przykład rolnictwo ekologiczne wykorzystuje niewielkie ilości nawozów nieorganicznych i w związku z tym jest mniej narażone na podwyżki cen. Niemniej jednak w perspektywie krótkoterminowej, do czasu przejścia na stosowanie zrównoważonych rodzajów nawozów lub metod nawożenia, priorytetem muszą pozostać **koszty i dostępność nawozów nieorganicznych**. Przemysł nawozowy w UE musi mieć dostęp do niezbędnego przywozu, w tym gazu do produkcji nawozów w samej UE. Ceny nawozów i dostawy dla rolników będą monitorowane, aby zagwarantować, że perspektywy zbiorów w UE nie będą zagrożone.

4. ZAPEWNIENIE ODPORNOŚCI SYSTEMU ŻYWNOŚCIOWEGO

4.1. Zrównoważone systemy żywnościowe

Chociaż krótkoterminowe środki wsparcia są ważne, nie zastąpią one pod względem znaczenia zmiany ukierunkowania sektora spożywczego w perspektywie długoterminowej na zrównoważony rozwój i odporność.

Zrównoważona gospodarka żywnościowa ma zasadnicze znaczenie dla bezpieczeństwa żywnościowego. Bez transformacji określonej w strategii „Od pola do stołu” i unijnej strategii na rzecz bioróżnorodności bezpieczeństwo żywnościowe będzie poważnie zagrożone w perspektywie średnio- i długoterminowej, co będzie miało nieodwracalne skutki na całym świecie. Wdrażając te strategie, Komisja pragnie **zagwarantować, że ogólna produktywność rolnictwa oraz produkcji ryb i żywności pochodzenia morskiego w UE nie zostanie osłabiona.**

Mając pełną świadomość wzajemnych powiązań między naszym zdrowiem, ekosystemami, łańcuchami dostaw, strukturą konsumpcji i ograniczeniami planety, Komisja przedstawiła w strategii „Od pola do stołu” swoją wizję **sprawiedliwego, zdrowego i przyjaznego dla środowiska systemu żywnościowego**. W strategii tej Komisja podkreśliła znaczenie odporności systemu żywnościowego UE dla zapewnienia obywatelom dostępu do wystarczającej ilości przystępnej cenowo żywności w każdych okolicznościach oraz przejścia na zrównoważone systemy żywnościowe w sprawiedliwy i demokratyczny sposób, zgodnie z Europejskim filarem praw socjalnych.

Obecny kryzys obnażył zależność unijnego systemu żywnościowego od importowanych czynników produkcji, takich jak paliwa kopalne, nawozy, pasze i surowce, co potwierdza konieczność **zasadniczej reorientacji rolnictwa UE** i unijnych systemów żywnościowych na zrównoważony rozwój, zgodnie z Zielonym Ładem i zreformowaną

WPR, ułatwionej również przez działania zaproponowane w długoterminowej wizji dla obszarów wiejskich⁹.

Lepsze i zmniejszone wykorzystanie czynników produkcji (składników odżywczych, pestycydów) oraz rolnictwo ekologiczne (które w mniejszym stopniu opiera się na takich czynnikach) stanowią filary przejścia na zrównoważone rolnictwo. Zaprzestanie marnotrawstwa w postaci odrzutów na morzu oraz zwalczanie nielegalnych, nieraportowanych i nieuregulowanych połowów sprawi, że stada ryb osiągną zrównoważone poziomy. Obecny kryzys uwypukla również koszt niepodejmowania działań, w tym pilną potrzebę sprostania wyzwaniom w zakresie wydajności rolnictwa i wpływu na środowisko pośredniej zmiany użytkowania gruntów, także w państwach trzecich.

Innowacje wprowadzane poprzez badania naukowe, rozwój wiedzy, technologię, agroekologię i przyjmowanie najlepszych praktyk mogą zmniejszyć presję na koszty nakładów bez szkody dla zdolności produkcyjnych i **prowadzić do długoterminowych postępów w zakresie wydajności** w celu przeprowadzenia transformacji ekologicznej. Co ważniejsze, przyczyni się to do fundamentalnej zmiany w społeczeństwie dzięki ograniczeniu marnotrawienia żywności, zachęcaniu do stosowania diety w większym stopniu opartej na roślinach oraz tworzeniu partnerstw z państwami trzecimi na rzecz rozwoju zrównoważonych systemów żywnościowych. Lepsze informacje na temat zrównoważonego charakteru żywności umożliwią konsumentom dokonywanie zrównoważonych wyborów. Przeciwdziałanie stratom i marnotrawieniu żywności zmniejsza presję na ograniczone zasoby naturalne i przynosi oszczędności, a redystrybucja nadwyżek żywności pozwala pomagać potrzebującym.

Priorytetowo należy traktować działania, które przyczyniają się do **zrównoważonego zwiększenia plonów**, zarówno poprzez innowacje technologiczne, jak i agroekologiczne. Komisja proponuje nowe przepisy ułatwiające wprowadzanie do obrotu **środków ochrony roślin zawierających biologiczne substancje czynne**. Komisja ocenia również warianty nowych przepisów dotyczących **nowych technik genomowych**, które mogą umożliwić tworzenie odmian roślin mniej podatnych na zmieniające się temperatury i zagrożenia klimatyczne, bardziej odpornych na agrofagi i bardziej wydajnych pod względem stosowania nawozów. Aby chronić żyzność gleby, pakt na rzecz zdrowych gleb w Europie w ramach programu „Horyzont Europa” ma na celu utworzenie 100 żywych laboratoriów i sztandarowych projektów, aby nadać impuls do przejścia na zdrowe gleby.

Obecny dramatyczny kryzys potwierdza, że musimy **przyspieszyć przejście na zrównoważony system żywnościowy**, aby lepiej przygotować się na przyszłe kryzysy. W następstwie szczytu ONZ w sprawie systemów żywnościowych w 2021 r. Komisja zaangażuje się w osiem koalicji¹⁰, których celem jest transformacja systemu żywnościowego, odporność i zrównoważony wzrost wydajności.

⁹ Długoterminowa wizja dla obszarów wiejskich UE – W kierunku silniejszych, lepiej skomunikowanych, odpornych i zamożnych obszarów wiejskich do 2040 r., COM(2021) 345 final.

¹⁰ Osiem koalicji, w których będzie uczestniczyć Komisja: Food is never waste (Żywność nigdy nie jest odpadem), Healthy Diets from Sustainable Food Systems for Children & all (Zdrowa dieta dzięki zrównoważonym systemom żywnościowym dla dzieci i dla wszystkich ludzi), School Meals Coalition (Koalicja na rzecz posiłków w szkołach), Aquatic and Blue foods (Żywność pochodzenia wodnego), Agroecology (Agroekologia), Zero Hunger (Zero głodu), Fighting food crises along the HDP nexus (Przeciwdziałanie kryzysom żywnościowym – powiązanie pomocy humanitarnej, rozwojowej

Plany strategiczne WPR na lata 2023–2027 będą odgrywać kluczową rolę we wspieraniu przejścia na **zrównoważone praktyki rolnicze i odporne systemy produkcji**, w szczególności poprzez połączenie ram polityki w większym stopniu ukierunkowanych na wyniki oraz skuteczniejszego zestawu instrumentów i mechanizmów politycznych. Będzie to głównym tematem przyszłych uwag Komisji na temat projektów planów państw członkowskich.

Komisja wzywa państwa członkowskie do zapewnienia **bardziej sprawiedliwej dystrybucji wsparcia dochodów**, aby zwiększyć w szczególności odporność małych i średnich gospodarstw rolnych narażonych na wahania rynkowe, które mogą zagrażać ciągłości. Komisja zachęca również państwa członkowskie do większego wykorzystania funduszu rozwoju obszarów wiejskich do finansowania **narzędzi zarządzania ryzykiem**, aby pomóc rolnikom w radzeniu sobie ze stratami przychodów i dochodów oraz wspierać rozwój krótkich łańcuchów dostaw i innych rodzajów dywersyfikacji dochodu rolniczego. Z zadowoleniem przyjmuje także plany ułatwienia rolnikom **dostępu do kredytów**, aby mogli oni inwestować w zrównoważone metody produkcji, w tym np. produkcję i wykorzystanie energii ze źródeł odnawialnych.

W tym kontekście Komisja oczekuje również od państw członkowskich zdefiniowania i wdrożenia nowego mechanizmu warunkowości w sposób **maksymalizujący cele klimatyczne i środowiskowe, przy jednoczesnym zminimalizowaniu jego potencjalnego krótkoterminowego wpływu na zdolność produkcyjną**. Na przykład określając minimalny udział gruntów ornych, które należy przeznaczyć na rozwój różnorodności biologicznej, należy skupiać się raczej na utrzymaniu i tworzeniu elementów niezwiązanych z produkcją, takich jak elementy krajobrazu (np. żywopłoty i drzewa), a nie na ugorowaniu gruntów (co ograniczyłoby potencjał produkcyjny UE).

Wzywa się państwa członkowskie do dokonania przeglądu planów strategicznych WPR w celu wsparcia rolników w przyjmowaniu praktyk **optymalizujących wydajność nawozów, a tym samym ograniczających ich stosowanie**. Można to osiągnąć w szczególności poprzez rolnictwo precyzyjne, ale ważną rolę odgrywają również rolnictwo ekologiczne, agroekologia i wydajniejsze wykorzystanie dzięki doradztwu i szkoleniom w zakresie gospodarki składnikami odżywczymi. Państwa członkowskie powinny w pełni wykorzystać możliwości swoich planów strategicznych WPR w tym zakresie, a także optymalizować i ograniczać stosowanie innych czynników produkcji, takich jak antybiotyki i pestycydy, oraz wprowadzać metody rolnictwa regeneratywnego.

4.2. Zwiększenie odporności poprzez zmniejszenie zależności od paliw kopalnych i importowanych czynników produkcji

Odporność unijnego sektora spożywczego wymaga zróżnicowania źródeł przywozu i rynków zbytu osiągniętego dzięki ambitnej i solidnej polityce handlowej, zarówno wielostronnej, jak i w ramach umów handlowych. Wojna w Ukrainie i reakcja rynków uwiaryściły **potrzebę rozwiązania problemu zależności europejskiego rolnictwa i rybołówstwa od importu energii i energochłonnego importu**.

Szczególnie ważnym celem jest **zmniejszenie zależności od nawozów nieorganicznych wytwarzanych z wykorzystaniem paliw kopalnych**. Nawozy azotowe są produkowane głównie z zastosowaniem gazu ziemnego (stanowiącego zarówno źródło energii, jak

i pokojowej), Sustainable Productivity Growth (Zrównoważony wzrost wydajności). Więcej informacji: <https://foodsystems.community/coalitions/>

i reagent). Inwestycje w biogospodarkę o obiegu zamkniętym przyczyniają się do zastąpienia produktów, materiałów i energii opartych na paliwach kopalnych, pomagając w dekarbonizacji gospodarki¹¹. Produkcja nawozów nieorganicznych w oparciu o czystą technologię jest ważnym obszarem innowacji. Komisja wspiera przejście na **amoniak odnawialny**¹², np. w przypadku producentów nawozów poprzez wprowadzenie czystego wodoru, jak określono w strategii Komisji w zakresie wodoru¹³ i przy wsparciu **europejskiego sojuszu na rzecz czystego wodoru** oraz poprzez inwestycje o wartości 800 mln EUR.

Fosforany i węglan potasu są kluczowymi składnikami odżywczymi zapewniającymi dobre plony roślin uprawnych wysokiej jakości. Istnieje silna zależność od przywozu obu tych rodzajów nawozów, ponieważ większość rezerw znajduje się w państwach trzecich, w tym w Rosji, Chinach, Maroku i na Białorusi. Wywóz węglanu potasu z Rosji i Białorusi stanowi 40 % światowego handlu. W wyniku niedawno przyjętych sankcji UE będzie musiała zastąpić innymi źródłami udział tych dwóch państw w przywozie – odpowiednio 60 % w przypadku węglanu potasu i 35 % w przypadku fosforanów. Już obowiązująca umowa o wolnym handlu może ułatwić pozyskiwanie tych materiałów z innych miejsc. Komisja będzie uważnie monitorować sytuację w celu przewidywania ewentualnych niedoborów i w razie potrzeby podejmie tymczasowe działania zaradcze, aby ułatwić takie pozyskiwanie.

Za pośrednictwem programu „**Horyzont Europa**” Unia będzie nadal inwestować w badania naukowe i innowacje, aby zastąpić stosowanie nawozów nieorganicznych i przyspieszyć przejście w UE na zrównoważone i zasobooszczędne systemy żywnościowe oparte na obiegu zamkniętym. W ramach jednego z programów prac programu „Horyzont Europa” na lata 2021–2022 na sektory gospodarki o obiegu zamkniętym i biogospodarki przeznaczony zostanie znaczny budżet w wysokości 268,5 mln EUR. Ponadto Wspólne Przedsięwzięcie na rzecz Biotechnologicznej Europy Opartej na Obiegu Zamkniętym będzie dysponowało kwotą do 1 mld EUR na okres siedmiu lat, przy czym pozycja producentów surowców zostanie wzmocniona. Sprzyja to realizacji obiecujących ścieżek określonych w strategii dotyczącej biogospodarki, takich jak **zwiększenie zrównoważonego wykorzystania biomasy, odzyskiwanie cennych składników odżywczych**, w tym fosforanów¹⁴ i składników odżywczych z obornika, oraz **wytwarzanie alternatywnych bioproduktów**, m.in. poprzez wykorzystanie strumieni produktów ubocznych, pozostałości i odpadów w celu zamknięcia obiegu składników odżywczych, przy jednoczesnej ochronie jakości wody i powietrza, a także jakości gleby. Ułatwiony zostanie dostęp do rynku wewnętrznego produktów pochodzących z gospodarki o obiegu zamkniętym¹⁵. Komisja będzie nadal rozważać dalsze bezpieczne działania regulacyjne, aby dopuścić szersze możliwości stosowania

¹¹ https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/farming/documents/factsheet-agri-value-chains_en.pdf
https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/farming/documents/factsheet-agri-water-nutrients-waste_en.pdf

¹² Projekty o wartości 30–35 mld EUR mogłyby być realizowane w perspektywie krótko- i średnioterminowej, np. w Hiszpanii, Niderlandach, Austrii i Szwecji.

¹³ COM(2020) 301 final.

¹⁴ Na przykład: „Phos4You: deploying phosphorus recycling from wastewater in North-West Europe” (Phos4You: wprowadzanie recyklingu fosforu ze ścieków w północno-zachodniej Europie) [Phos4You - PHOSphorus Recovery from waste water FOR YOUr Life | Interreg NWE \(nweurope.eu\)](https://www.interreg-nwe.eu/Phos4You-Phosphorus-Recovery-from-waste-water-FOR-YOUr-Life)

¹⁵ Po wejściu w życie w dniu 15 lipca 2022 r. rozporządzenia (UE) 2019/1009 w sprawie udostępniania na rynku produktów nawozowych UE.

odzyskanych składników odżywczych z obornika. Ponadto Komisja opracuje wraz z państwami członkowskimi plan zintegrowanej gospodarki składnikami odżywczymi, aby rozwiązać problem zanieczyszczenia biogenego u źródła i zwiększyć zrównowagę sektora produkcji zwierzęcej.

Zużycie energii w rolnictwie i produkcji żywności pochodzenia morską w krajach uprzemysłowionych już teraz maleje ze względu na przyrost wydajności¹⁶. Można jednak zyskać więcej dzięki zwiększeniu **wydajności wykorzystania azotu, waloryzacji biomasy i ograniczeniu marnotrawienia żywności**. Ukierunkowane badania naukowe i innowacje będą miały na celu dalszą poprawę wydajności stosowania nawozów na poziomie gospodarstwa, między innymi poprzez wprowadzanie technik **rolnictwa precyzyjnego**. Ponadto finansowanie unijne wspiera badania nad zrównoważonymi systemami produkcji żywności, w tym w zakresie **gospodarstw mieszanych, agroekologii lub produkcji ekologicznej**. Rośliny strączkowe, które wiążą azot i wykorzystują mniej nawozów azotowych, odgrywają ważną rolę w tych systemach produkcji i będą przedmiotem szczególnej uwagi. Zmniejszenie stosowania oleju napędowego w ciągnikach można osiągnąć dzięki innowacjom ograniczającym stosowanie środków ochrony roślin i odchwaszczania mechanicznego.

Zrównoważone zarządzanie stadami ryb w połączeniu z bardziej energooszczędnymi statkami rybackimi przyczyni się również do mniejszego wykorzystania paliw kopalnych do produkcji żywności pochodzenia morską.

Kolejnym priorytetem, do którego przyczyniają się plany strategiczne WPR, EFMRA¹⁷ oraz finansowanie z Next Generation EU, jest **przyspieszenie produkcji i wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych**. Produkcja energii elektrycznej w gospodarstwach rolnych z wykorzystaniem wiatru, energii słonecznej lub biogazu nie tylko wzmocni odporność tych konkretnych gospodarstw, ale również przyczyni się do bezpieczeństwa i zrównoważonego rozwoju europejskich dostaw energii. W czasie obecnego kryzysu musimy unikać wzrostu wykorzystania roślin spożywczych i pastewnych jako surowców do produkcji biopaliw. Komisja wzywa państwa członkowskie do zwiększenia inwestycji w biogaz – w oparciu o gospodarstwa rolne lub spółdzielnie rolnicze – pochodzący ze zrównoważonych źródeł biomasy, w tym w szczególności odpadów i pozostałości z rolnictwa i akwakultury, co pozwoli ugruntować tworzenie wartości w gospodarce wiejskiej.

Zmniejszenie zależności od przywozu pasz jest częścią szerszej transformacji systemu żywnościowego UE, w tym przejścia na dietę w większym stopniu opartą na roślinach oraz zapewnienia bardziej odpornego i niezależnego systemu żywnościowego. W deklaracji wersalskiej Rada Europejska wezwała do zwiększenia **produkcji białek roślinnych w UE**.

Co najmniej 19 państw członkowskich zamierza skorzystać z możliwości zapewnienia „wsparcia związanego z produkcją” na rzecz roślin wysokobiałkowych w swoich planach strategicznych WPR na lata 2023–2027. Komisja wzywa państwa członkowskie do wykorzystania również innych możliwości wspierania produkcji białek roślinnych, w tym specjalnych interwencji sektorowych, w ramach **zrównoważonych systemów rolniczych opartych na zróżnicowanych źródłach paszy**. W skróconej ocenie planów

¹⁶ Crippa i in. (2021) Nature Food. <http://www.nature.com/articles/s43016-021-00225-9>.

¹⁷ Europejski Fundusz Morski, Rybacki i Akwakultury.

strategicznych WPR państw członkowskich¹⁸ Komisja zwróci szczególną uwagę na rośliny wysokobiałkowe, a także dokona przeglądu polityki określonej w sprawozdaniu z 2018 r. w sprawie rozwoju produkcji białek roślinnych w Unii Europejskiej¹⁹.

Komisja zamierza:

- wspierać, za pośrednictwem **Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym (FEAD)**, działania, jakie kraje UE podejmują w celu udzielenia pomocy żywnościowej lub podstawowej pomocy materialnej tym, którzy jej najbardziej potrzebują;
- **przekazać pakiet wsparcia w wysokości 500 mln EUR** na pomoc dla rolników najbardziej dotkniętych kryzysem;
- wprowadzać **działania osłonowe na rynku**, aby wspierać konkretne rynki i umożliwić podniesienie poziomu **zaliczek na płatności bezpośrednie** jeszcze w bieżącym roku;
- stosować nowe odrębne **tyczasowe kryzysowe ramy prawne** w odniesieniu do pomocy państwa;
- umożliwić państwom członkowskim **odstępstwa od niektórych obowiązków w zakresie zazieleniania w 2022 r. w celu włączenia do produkcji dodatkowych gruntów rolnych.**

Państwa członkowskie zachęca się do:

- wykorzystania nowych planów strategicznych WPR do **priorytetowego traktowania inwestycji, które zmniejszają zależność od gazu i paliw oraz czynników produkcji, takich jak pestycydy i nawozy, np.:**
 - inwestycji w zrównoważoną produkcję biogazu, zmniejszających zależność od rosyjskiego gazu;
 - inwestycji w rolnictwo precyzyjne, zmniejszających zależność od nawozów nieorganicznych oraz pestycydów chemicznych;
 - wspierania rolnictwa regeneratywnego, ograniczającego emisje gazów cieplarnianych i zapewniającego rolnikom lepsze dochody;
 - wspierania praktyk agroekologicznych, zmniejszających zależność od chemicznych czynników produkcji i zapewniających trwałe bezpieczeństwo żywnościowe;
- **zapewnienia skuteczności i odpowiedniego zasięgu systemów zabezpieczenia społecznego** oraz dostępu do podstawowych usług osobom potrzebującym.

5. UWAGI KOŃCOWE

Niesprowokowana wojna na kontynencie europejskim ponownie spowodowała brak bezpieczeństwa żywnościowego w Ukrainie – kraju o jednych z najbardziej żyznych gleb w Europie.

¹⁸ Art. 141 ust. 2 rozporządzenia (UE) 2021/2115.

¹⁹ COM(2018) 757 final.

W deklaracji wersalskiej przyjętej przez Radę Europejską wezwano Komisję do podjęcia pilnych działań w celu jak najszybszego przedstawienia możliwości rozwiązania problemu rosnących cen żywności i światowego bezpieczeństwa żywnościowego. W niniejszym komunikacie określono natychmiastowe i bieżące działania mające na celu zwiększenie bezpieczeństwa żywnościowego obywateli Ukrainy, a także wspieranie bezpieczeństwa żywnościowego w krajach dotkniętych deficytem żywnościowym. Dotyczy on przystępności cenowej żywności w UE oraz szczególnych krótkoterminowych wyzwań dla producentów, którzy ponoszą wysokie koszty nakładów. Przypomina również o zobowiązaniu Komisji do realizacji Zielonego Ładu i strategii „Od pola do stołu” oraz określa działania średnioterminowe mające na celu wspieranie przejścia na zrównoważony system żywnościowy.

Komisja wzywa państwa członkowskie do aktywnego zaangażowania się i szybkiego wprowadzenia niezbędnych działań w celu rozwiązania naglących problemów i zaradzenia długoterminowym zagrożeniom. Państwa członkowskie są w stanie wprowadzić wiele z tych środków bez ustanawiania nowych ram regulacyjnych na szczeblu UE. W szczególności Komisja wzywa państwa członkowskie do zrewidowania, w razie potrzeby, swoich planów WPR w celu zapewnienia odporności systemu żywnościowego.

Jednocześnie Komisja zintensyfikuje swoje starania i zacieśni współpracę z organizacjami międzynarodowymi i innymi kluczowymi podmiotami, aby szybko i skutecznie zaradzić skutkom rosyjskiej inwazji na Ukrainę dla światowego bezpieczeństwa żywnościowego.